

VIII. Conclusions

1. Introducció

Hem vist que, actualment, el català disposa de diversos recursos per a obtenir substantius d'acció i efecte. En aquesta tesi hem descrit cada un d'aquests recursos, detallant-ne el funcionament, els límits, etc. En la descripció hem tingut en compte la possible influència d'altres llengües, especialment del francès i de l'espanyol, atès que la morfologia lèxica d'aquestes dues llengües ha pogut condicionar modernament la morfologia lèxica catalana.

Els recursos per a obtenir un substantiu d'acció i efecte en català es poden agrupar en tres procediments (n'hi ha algun altre de marginal):

- Sufixació (adjunció d'un sufix a un primitiu verbal).
- Habilitació gramatical d'una forma impersonal del verb (fonamentalment, infinitiu i participi de passat).
- Conversió (possibilitat que un mot tingui doble informació gramatical, nom i verb).

2. La sufixació

Els sufixos més usuals del català per a obtenir substantius d'acció i efecte són:

- a) El sufix *-ment*: *cansar* > *cansament*; *patir* > *patiment*. És el menys marcat, per tal com no incorpora cap matís a la matriu semàntica del verb, i per això és dels més usats. Si el derivat es feminitza —en una pseudoflexió— indica un matís augmentatiu: *emprenyar* > *emprenyamenta* 'gran empenyament' (aquest recurs és d'ús col·loquial).
- b) El sufix *-ció(n)*, amb la variant *-ió(n)*: *condensar* > *condensació*; *coure* > *cocció*. També és força utilitzat, si bé la variant *-ió(n)* s'usa poc (es pot dir que ja no és operativa per a crear mots nous). Atès que s'associa en un principi a contextos especialitzats, a vegades implica que hi ha una certa complexitat en la realització de l'acció. Tot i que segurament aquest sufix s'ha generat en registres elevats i apareix força en el llenguatge tècnic, ha arribat al llenguatge

general, de manera que competeix amb el sufix *-ment*. En tot cas, part de la seva vitalitat segurament es deu a la pressió de l'espanyol, que utilitza força aquest sufix perquè no fa ús del sufix *-aje* (equivalent al català *-atg*): *clonació* per *clonatge* (cf. espanyol *clonación*). Com a base pot seleccionar la variant culta del radical verbal: *fregar* > *fricció*; *entubar* > *intubació*.

- c) El sufix *-atg*: *muntar* > *muntatge*; *reciclar* > *reciclatge*. Aporta un matís de 'tecnicitat' a l'acció, fins al punt que sovint indica 'operació tècnica' o directament, per translació semàntica, 'tècnica'. El trobem sobretot en terminologia. Els terminòlegs n'han potenciat l'ús: *doblatge*, *mostratge* (traducció de l'espanyol *muestreo*), *dopatge* (traducció de l'anglès *doping*), *reciclatge*, *bombatge*, *buidatge*, *revelatge*, *visionatge*, *blocatge*, *equilibratge*, *asfaltatge*, etc. A vegades, fins i tot, els terminòlegs i els lexicògrafs han creat formes que no s'adiuen amb les solucions generals: *refinatge* (en comptes de *refinament*) i *estiratge* (en comptes de *estirament de pell*). Hi ha algun cas que podem considerar fruit de la influència del francès (*cupatge*, del món de l'enologia, de *coupage*). Finalment, hi ha camps semàntics que prefereixen aquest sufix, com és el cas del llenguatge tèxtil (*cardatge*). Aquesta preferència, sovint induïda, també fa que tinguem substantius d'acció i efecte amb *-atg* quan en la llengua general esperaríem una altra solució (*cotonitzatge* en comptes de *cotonització*).

En un segon nivell tenim altres sufixos, menys rendibles en l'actualitat o bé restringits a un paper semàntic concret:

- a) El sufix *-ur+F*: *raspar* > *raspadura*; *soldar* > *soldadura*. S'adjunta a bases en forma de participi de passat: *obert* > *obertura*, *cobert* > *cobertura*, *raspat* > *raspadura* (cf. *raspada*); amb tot, algunes d'aquestes formes requereixen una explicació específica (*fendre* > *fenedura*). Com *-ció(n)*, com a base també pot tenir la variant culta del radical verbal: *obrir* > *apertura*, *cloure* > *clausura*, *rompre* > *ruptura*.¹
- b) El sufix *-all*: *riure* > *rialla*, *trobar* > *troballa*, *escórrer* > *escorrialles*, etc.
- c) El sufix *-er-F₁* i el sufix *-er+F₂*. Segurament —així ho planteja Saragossà (1991)— provenen d'un únic sufix anterior, *-er*, que probablement ha experimentat canvis en al seva informació gramatical amb el pas del temps. Es pot plantejar aquesta hipòtesi evolutiva: en un principi, adjuntat a l'arrel verbal, aquest sufix permetia obtenir derivats masculins: *llogar* > *lloguer*. Molts dels derivats podien feminitzar-se per pseudoflexió; aquest procés devia morfologitzar-se i actualment aquest sufix només dóna derivats femenins: *trempar* > *trempera*. Molt especialment, aquest sufix s'ha reservat per a indicar 'ganes de [fer una cosa]': *casar* > *casera* 'ganes de casar-se', *ploure* > *ploguera* (en l'expressió *tenir ploguera*). El sufix original també podia adjuntar-se a la forma participial del verb, i d'aquí sorgiria un altre sufix, que indicaria 'acció' (i 'efecte') amb valor augmentatiu: *dringadera* 'molts drings',

¹ En espanyol trobem alguns casos més en *-ur+F* en comparació amb el català: *rayadura* (cat. *ratllada*), *rascadura* (cat. *rascada*).

llampegadera ‘molts llampecs’. Actualment es pot considerar que hi ha dos sufixos distints, ja que la base en cada cas és distinta i el significat dels derivats obtinguts amb cada sufix també és diferent.

- d) El sufix *-ó(n)* (i la seva variant *-or*) tenia una gran vitalitat antigament, però s'ha anat perdent. Han quedat alguns substantius d'acció i efecte del camp semàntic de l'agricultura tradicional, especialment en valencià: *regar* > *regó*; *fregar-se les mans* > *fregó de mans*; *néixer bolets* > *naixó de bolets*. També tenim noms abstractes del tipus *amar* > *amor*, [*oldre*] > *olor*, *saber* ‘tenir gust’ > *sabor*, etc. En tots dos casos el substantiu tant pot ser masculí com femení, encara que de vegades un mot concret és només masculí o només femení.² L'únic àmbit en què aquest sufix manté una certa vitalitat és el de la creació de substantius d'acció i efecte que ocorren en construccions adverbials per a indicar la ‘manera de moure’s’, i que van introduïts per una preposició *a* o *de* (la primera sol usar-se quan s'indica ‘moviment’ i la segona amb un abast semàntic més ampli i general): *anar a rebolcons*; *anar de genollons*; *moure’s a trompicons*. Hem intentat fer veure que, en aquest cas, no hi ha un sufix adverbialitzador —com sembla desprendre’s de la lectura d’algunes obres—, sinó un sufix nominalitzador, ja que també es pot dir *Anava fent trompicons* o *Els rebolcons que feia eren graciosos*.
- e) El sufix *-im*, que indica ‘successió’, especialment si és menuda: *ploure* > *plugim*, *ruixar* > *ruixim*, *regalar* > *regalim*.
- f) El sufix *-diss*: *fregar* > *fregadís*. Els derivats adopten forma femenina —és una pseudoflexió— per a un sentit augmentatiu: *cridar* > *cridadissa* ‘molts crits’; *aixafar* > *aixafadissa* ‘gran aixafada’; *trencar* > *trencadissa* ‘acció de trencar-se moltes coses’. Actualment, aquest sufix bàsicament genera substantius femenins i, per tant, podem considerar que té la forma *-diss+F*.
- g) El sufix *-it*, per a verbs de sorolls: *xiular* > *xiulit*, *brogir* > *brogit*.

A banda, el català ha incorporat sufixos d’altres llengües per a formar substantius d’acció i efecte amb un matís afegit:

- a) El sufix *-on*, que devem a l’espanyol. Permet crear substantius d’acció i efecte amb el matís ‘fort’: *col·locar-se* > *col·locon*; *parar-se* > *paron*.
- b) El sufix *-’ing*, que devem a l’anglès. En aquesta llengua és, de fet, la terminació de gerundi. Permet crear substantius amb el significat d’‘esport d’aventura’ (com *barrànquing*), però també substantius d’acció i efecte en un registre col·loquial: *penjar* > *pènging* ‘supens’; *pencar* > *pènquing* ‘supens acadèmic’; *esmorzar* > *esmòrzing*; *parlar* > *pàrling*.

² Hem apuntat, també, que *-ó(n)* és la forma patrimonial —és a dir, evolucionada— del llatí *-tionem*; i que el sufix *-ció(n)* en seria la forma culta. Aquesta dada no és pertinent en la descripció diacrònica: avui dia es pot considerar (i així ho fem en aquest treball) que són dos sufixos diferents. Tanmateix, era important recórrer a aquesta explicació històrica per tal de mostrar bé quina ha estat l’evolució del sufix *-ó(n)*, ja que hi ha un altre aspecte històric molt important per a explicar la vacil·lació amb la consonant final (*-r* o *-n*) i la vacil·lació en el gènere: la confluència amb el sufix que permet obtenir substantius abstractes a partir d’adjectius.

3. La conversió

En la tradició gramatical catalana, la conversió és un concepte sense una definició acceptada per tothom. En aquest treball hem optat per una solució que parteix dels plantejaments bàsics d'autors com Cabré i Castellví (1994), Mascaró (1986) o Gràcia (1995), però que va un xic més enllà i incorpora una idea que entronca amb els plantejaments transformacionalistes —opció apuntada per autors com Reinheimer-Rîpeanu (1974) o Chomsky (1970)—: la possibilitat que alguns lexemes que fan referència a accions estiguin *binespecificats* categorialment al lexicó, de manera que adoptin una categoria concreta (nom o verb) en funció de les necessitats comunicatives. Tot i que aquest plantejament no té precedents en la descripció del lèxic català, té alguns avantatges, com ara que permet reduir el problema de la direccionalitat, qüestió que no s'ha resolt en estudis precedents. Val a dir que la natura binespecificada d'un lexema no és predictable per cap regla, sinó que és idiosincràtic de cada unitat; de fet, alguns casos són de doble categoria en alguns parlars (andorrà *eixivernar/eixivern*, alguerès *escopir/escup*, rossellonès *brogir/bruig*) mentre que en altres parlars no ho són (s'hi diu *eixivernar/eixivernada*, *escopir/escopinada* i *brogir/brogit*).

El recurs de la conversió també afecta els noms que no són d'acció (*camí*, per exemple, que es relaciona amb *caminar*). Però considerem que ara es tracta d'un altre tipus de conversió, ja que, en aquest cas, creiem que sí que es pot sostenir que el verb prové del nom. Així, per als casos de *toc/tocar*, parlem de *conversió per categorització*, mentre que en els casos de *camí/caminar* parlem de *conversió per recategorització*.

En la majoria de casos, les dues solucions (la verbal i la nominal) tenen la mateixa morfologia (*toc* i *tocar* tenen com a arrel [*toc*]; *salt* i *saltar* tenen com a arrel [*salt*]; *xoc* i *xocar* tenen com a arrel [*xoc*]; *raig* i *rajatjar* tenen com a arrel [*raig*]; etc.). Tanmateix, també hi ha casos d'al·lomorfa. Així, a *permís* i a *somrís* hi ha, com a arrel, els al·lomorfs [*permís*] o [*somrís*], mentre que a *permetre* i *somriure* hi ha, com a arrel, els al·lomorfs [*permet*] i [*somriu*]. Semblantment, tenim el substantiu *acte* (arrel: [*act*]) i el verb *actuar* (arrel: [*actu*]). En el cas de *joc* i *jugatjar* es pot explicar per al·lomorfa o bé per al·lofonia.

En aquesta tesi també hem vist que els prefixos cultes *trans-*, *re-* i *des-* (i altres prefixos patrimonials, com *a-*) adjuntats a verbs fan que els verbs puguin ser objecte d'una conversió: *portar* > *portada* però *transport* i *report*; *collir* > *collita* però *recull*; *baixar* > *baixada* però *rebaix*; *gelar* > *gelada* però *desgel*; etc.

A banda, alguns substantius d'acció i efecte poden recategoritzar-se i crear verbs de segona generació, de manera que es pot considerar que, en la recategorització, aquests mots han esdevingut binespecificats categorialment: *fondre* > *fusió* > *fusionar*; *reportar* > *reportage* > *reportatjar*; *col·lidir* > *col·lisió* > *col·lisionar*; *oferir* > *oferta* > *ofertar*. El verb de segona generació sorgeix quan el verb primitiu ha desaparegut (cas de *col·lisionar*) o bé quan convé fer una distinció semàntica (cas de *fusionar*). Es podria considerar una regla lèxica, però no s'ha de perdre de vista que els condicionants morfològics poden ajudar a la creació d'aquests verbs per efecte de la regularització, és a dir, que la llengua va abandonant verbs de la II conjugació per tal de tenir-ne de la III conjugació.

4. L'habilitació gramatical

El tercer procediment per a obtenir substantius d'acció i efecte és l'habilitació gramatical d'una forma verbal impersonal. L'habilitació més usual és la del participi de passat. En català, bàsicament, s'habilita la forma femenina: *caure* > *caiguda* 'el fet de caure'; *pujar* > *pujada*; *enganxar* > *enganxada*; *remetre* > *remesa*. És un recurs d'una gran vitalitat i a vegades es reserva per a sobretot substantius d'acció i efecte que incorporen un matis de brusquedat, vehemència, exageració, etc. Tot i això, es poden trobar casos masculins: *acabar* > *acabat*, *rentar* > *rentat*. Com han fet notar diversos autors, la forma masculina expressa més aviat l'efecte; en canvi, la forma femenina expressa tant l'acció com l'efecte. S'ha apuntat, també, que l'ús del masculí per a indicar 'acció' s'explica per influència l'espanyol; de fet, en aquesta llengua s'usa més el participi de passat masculí que el femení, indicant precisament 'acció'. Finalment, hem d'afegir que no ens sembla adequat defensar l'existència *-ad+F*; altrament, caldria donar una altra explicació per a substantius d'acció i efecte com *oferta* (d'*oferir*), *caiguda* (de *caure*) o *remesa* (de *remetre*).³

Un segon cas d'habilitació és la de l'infinitiu. En català antic es podia col·locar una oració d'infinitiu (o un infinitiu sol, si no duia complements) en posició de substantiu. Aquest recurs s'ha anat perdent —com a totes les llengües romàniques llevat de l'espanyol—, però han quedat alguns casos fossilitzats que són substantius a tots els efectes: *un sopar*, *un dinar*, *el benestar*, *el poder*, *el plaer* (amb una forma antiga de l'infinitiu), *els deures*, *el somriure*, *el soterrar* 'l'enterrament', *el dir de la gent*, *fer un beure*, etc. En tots aquests casos podem parlar pròpiament de substantius, ja que es comporten morfològicament i sintàcticament com a tals.

El participi de present també es pot habilitar: *romandre* > *el romanent* 'allò que roman', *resultar* > *la resultant* 'el resultat'. És, però, un recurs poc rendible.

També es poden habilitar adjectius deverbals, generalment en la seva forma femenina. Bàsicament es tracta de tres menes d'adjectius:

- a) Els adjectius amb el sufix *-ori*: *operatòria de targeta*, *el postoperatori*, *recordatori*.
- b) Els adjectius amb el sufix *-iv*: *operativa de targeta*, *prospectiva*, *directiva*.
- c) Els adjectius amb *-ic* (d'aquests, però, n'hi ha molt pocs): *analítica* 'anàlisi'.

5. Altres recursos

Per a la formació de substantius d'acció i efecte hi ha altres recursos marginals. Així, en l'expressió de dos verbs conjuntament, el substantiu d'acció i efecte es pot formar mitjançant les formes conjugades de 3a persona i unides per una còpula (*anar i venir* > *vaivé*; *entrar i sortir* > *entra-i-surt*; *estirar i arronsar* > *estira-i-arronsa*).

No és estrany, tampoc, que el català tingui substantius d'acció i efecte manllevats

³ Si bé per truncació i habilitació s'ha format un sufix *-ad+F*, però que és diferent de l'habilitació del participi de passat —encara que en provinguí— per tal com s'adjunta a primitius substantius (*rucada*, *colzada*, etc.).

d'altres llengües: *entente* 'entesa', *aggiornamento* 'actualització', *aquaplàning* 'planatge en aigua', *crescendo* 'creixement', etc. En tots aquests casos, el nom s'assembla força al verb corresponent i, per tant, es pot considerar que hi ha una mínima correspondència entre les arrels del verb català i de l'estrangerisme.

Els verbs estatus i els verbs esdevenimentals generen un substantiu d'estat a partir del participi de present (terminat en *-nt*) adjuntant-hi el sufix nominalitzador *-i* (CABRÉ I CASTELLVÍ & RIGAU 1986: 68-69): *esser* > *essència*; *tenir* > *tinença*; *conèixer* > *coneixença*; *semblar* > *semblança*. Aquests substantius d'estat, en determinades circumstàncies, poden arribar a utilitzar-se com a substantius d'acció i efecte (*influència*, per exemple).

Finalment, hi ha el que podem anomenar *quasisuffixos*. Són terminacions que poden interpretar-se com a sufixos que han deixat d'operar, i per tant de rendibilitat nul·la. A vegades, però, no hi ha evidència que ni tan sols funcionessin com a sufixos en un passat, i per tant l'existència d'alguns mots acabats més o menys iguals es podria interpretar com una coincidència). Com a exemples tenim: *ballar* > *ballaruga*, *xerrar* > *xerrameca*; *brindar* > *brindis*; *fregir* > *fritel·la*; *bullir* > *bollitori*; *cridar* > *cridòria*; *reprimir* > *reprimenda*; *xerrar* > *xerrameca*; *cantar* > *cantarella*; *regir* > *règim*; *mullar* > *mullena*; *fugir* > *fugina*; *untar* > *untel·li*; *indicar* > *indici*; etc. Cal reconèixer que és difícil establir una separació entre quasisuffixos i sufixos poc productius, i algun cas es troba al límit, com el sufix *-oll*, gens productiu a excepció d'Eivissa (RIBES I MARÍ 2005).

6. Condicionants per a la tria

6.1. Regles i restriccions

En l'àmbit de l'obtenció dels substantius d'acció i efecte hi ha —com en altres àmbits de la morfologia— regles i restriccions. Algunes han estat reportades per altres autors. Així, Cabré i Castellví (1994) indica que, en la sufixació, hi ha alguna limitació segons la conjugació del primitiu; i Rigau (1990) fa notar que els verbs inacusatius solen tenir, com a substantiu d'acció i efecte, el participi de passat habilitat en forma femenina. En aquesta tesi donem compte de tres d'aquestes regles o restriccions:

- a) El català crea molts verbs adjuntant prefixos o sufixos verbalitzadors a adjectius i substantius. Hem observat que alguns d'aquests prefixos o sufixos verbalitzadors poden regir un determinat sufix (bàsicament, *-ment* o *-ció(n)*) quan el verb ha de nominalitzar. Alguns exemples són *a-* i *en-*, que regeixen el sufix *-ment* (*agermanar* > *agermanament*); *-fic(ar)*, que regeix *-ció(n)* (*panificar* > *panificació*); i *-itz(ar)*, que regeix *-ció(n)* (*realitzar* > *realització*). Si hi ha excepcions a aquestes regles és perquè n'hi actuen altres. Per exemple, no existeix **anàlització* (derivat d'*analitzar*) perquè ja existeix prèviament *anàlisi*. Igualment, tenim *merceritzatge* i *cotonitzatge* amb *-atg* perquè el camp semàntic tèxtil prefereix en un alt grau aquest sufix.
- b) També hem observat que amb verbs que resulten de la conversió d'un sintagma preposicional (*ensalar*, *aterrar*) no es pot recórrer a la conversió per

a generar el substantiu d'acció i efecte (**ensal*, **aterro*). Formes com *enfoc* són considerades per diversos autors com a castellanismes (l'espanyol sí que té la possibilitat de dir *embarque* o *enfoque*).

- c) Finalment, també hem observat que, en els verbs de la III conjugació, els que no tenen extensió (*dormir*, *morir*), els que tot i tenir-la no la tenien antigament (*parir*) i els que en alguns dialectes —valencià, tortosí, baleàric i alguerès— no la tenen tot i tenir-la en altres dialectes (*ferir*, *vestir*, *llegir*, *tenyir*) formen el substantiu d'acció i efecte amb l'habilitació del participi de passat en femení (*dormida*, *mort*, *parida*, *ferida*, *vestida*, *llegida*, *tenyida*), sens perjudici que hi pugui haver alguna altra forma possible. En canvi, els verbs de la III amb extensió opten generalment pel sufix *-ment*.

6.2. Aleatorietat

Tot i que es detecten regularitats i tendències, també hem observat que hi ha una certa aleatorietat en la tria de recurs nominalitzador. Això es comprova sobretot amb els sufixos *-ment* i *-ció(n)* (algun cop s'ha generat un doblat, com *acusació* i *acusament* o *degollació* i *degollament*) i en la conversió (en principi no es pot explicar per què un verb participa de la conversió i un altre no), però també en altres casos (per exemple, *xiuladissa* i *xiuladera*, que són sinònims).

Es pot dir que allò que fa que la llengua opti per un recurs nominalitzador o per un altre depèn de l'aplicabilitat de les regles o tendències: és potser el que Jordan & Manoliu (1972), davant el panorama general de les llengües romàniques, anomenen *actitud d'una llengua*, oposada al que en podríem dir *sistema*. Així, a priori, el sistema romànic permet utilitzar diversos recursos; l'actitud de cada llengua tendeix a potenciar un recurs o un altre per a uns determinats casos quan hi ha més d'una opció. Aquesta *actitud* permetria explicar l'extensió del sufix *-ció(n)* (ja hem vist que la influència de l'espanyol hi pot haver ajudat) o la reticència a usar la conversió en determinats casos (a diferència de l'espanyol, més lliure en aquest sentit).

7. Semàntica

7.1. Traslació semàntica

Considerem que els recursos descrits adés en realitat serveixen per a crear substantius d'acció; i que, per translació semàntica, noms ja creats poden expressar, de manera gairebé automàtica, l'efecte. Aquesta explicació es basa en diverses consideracions, entre les quals que el català expressa l'acció i l'efecte mitjançant substantius obtinguts amb el mateix recurs (els mateixos sufixos, les mateixes habilitacions, etc.), sense cap recurs distint per a generar substantius d'efecte. Això no treu que, en algun cas, algun recurs s'hagi especialitzat o reservat per a un dels dos sentit, l'acció o l'efecte. Pensem sobretot en el sufix *-ur+F*, habitualment reservat per a expressar l'efecte; en l'habilitació del participi de passat, que segons Marquet (1993a) en masculí sol expressar l'efecte; i en l'habilitació de l'infinitiu, que bàsicament es refereix a l'acció.

Tanmateix, aquesta tendència a l'especialització s'ha de considerar com a tal, ja que hi ha casos en què s'expressa l'altre sentit (*L'obertura de l'acte acadèmic* fa referència a una acció, per exemple). També pot passar que un mateix verb es relacioni amb dos substantius, i que l'un s'especialitzi per a un sentit i l'altre per a l'altre; però aquest fet pot considerar-se un accident de cada mot ja format.

Aquesta proposta descriptiva té l'avantatge que permet explicar per què aquest tipus de substantius també indiquen la 'tècnica', el 'lloc on es fa una cosa', el 'document on es consigna que es fa una cosa', etc.

7.2. Especialitzacions semàntiques i d'ús

L'aleatorietat de què hem parlat adés fa que pugui haver-hi diferents substantius d'acció i efecte relacionats amb un mateix verb, com ara *fosa* i *fusió*, relacionats amb *fondre*. Dos verbs pertanyen a una família lèxica amb abundants substantius d'acció i efecte són *empeltar* (*empelt*, *empeltada*, *empeltatge*, *empeltament* i *empeltació*) i *fregar* (*frec*, *frega*, *fricció*, *fregadís*, *fregadissa* i *fregament*). Que hi hagi més d'un substantiu d'acció i efecte permet que, en alguna ocasió —però no necessàriament de manera sistemàtica—, es pugui establir una especialització semàntica. Així, un derivat amb el sufix *-atg* es reserva per a indicar la 'tècnica' (*tapatge*, *premsatge*) mentre que un derivat amb el sufix *-ment* indica l'acció en sentit neutre (*tapament*, *premsament*). Igualment, l'habilitació del participi de passat en femení indica l'acció (*tapada*, *premsada* o *premuda*) i l'habilitació del participi de passat en masculí indica el 'resultat' (*tapat*, *premsat*).

Hi ha substantius d'acció i efecte que es troben en determinades locucions (a vegades es troben en una posició més lliure i en locucions, però a vegades només es troben en locucions). I també n'hi ha que, en determinades construccions, tenen un sentit específic. Així, *xarra* ocorre a l'expressió *tenir xarra* 'tenir capacitat de parlar molt, ser xarraire' (Camp de Tarragona), però no pas en altres contextos; el mot *frec* se sol usar en l'expressió *a frec de* 'molt acostat'; segons el DIEC2, *pac* només apareix en l'expressió *en pac de* 'en recompensa de'; segons el GDLC, el mot *fugina* només s'usa en l'expressió *fer fugina* 'fer campana, fer pila'; i, segons el mateix diccionari, el mot *cluaina* només s'usa en l'expressió *fer la cluaina* 'tancar els ulls en morir'. En tot cas, aquesta especialització es pot considerar, en la majoria de casos, postmorfològica. És a dir: pot ser que el mot s'utilitzi només en un context concret. Això es pot plantejar en aquests termes perquè no hi ha una relació entre recurs nominalitzador i ús especialitzat.

8. Aplicacions pràctiques

8.1. Reflexions sobre el control de la morfologia lèxica

En el camp de la formació neològica de mots —com en d'altres camps— hi ha hagut una forta influència de l'espanyol i del francès sobre el català. Si tenim en compte que cada llengua hauria de desenvolupar els seus propis recursos de creació neològica, haurem de parlar d'un *canvi induït*, és a dir, un canvi motivat per influència externa.

Aquest canvi induït pot haver afectat peces lèxiques concretes, però també tot un procés de formació de mots.

Considerem que és necessari que el català tingui una política de formació de neologismes controlada i dirigida per especialistes (el Termcat; l'Institut d'Estudis Catalans; els serveis lingüístics universitaris; etc.). A causa de la influència més amunt esmentada, és lògic que hi hagi un control i, en definitiva, una política de decisió terminològica (LÜDTKE 1983).

“La recerca de la genuïtat i una línia d'acció orientada a aconseguir una llengua que mantingui respecte a les llengües veïnes la distància normal [...], és a dir la distància pròpia del veïnatge sense subordinació, són avui dia objectius tan legítims com desitjables.” (BIBILONI 1987: 13)

Una de les aplicacions immediates d'aquest control ha estat l'establiment de les normes de formació de substantius d'acció i efecte en català, amb què, partint de la realitat (vitalitat del sufix *-ment* o de l'habilitació del participi de passat en femení), s'han imposat tendències (reviscolament del sufix *-atg*) i s'han restringit vies que es consideren inadequades (habilitació del participi de passat en masculí per a expressar 'acció'). Al capdavant, des del punt de vista normatiu la creació neològica pot controlar-se: com es fa en la sintaxi, per exemple.

8.2. Reflexions sobre la representació lexicogràfica

Una aplicació lexicogràfica —com és un diccionari— pot donar compte de la relació entre un verb i el(s) corresponent(s) substantiu(s) d'acció i efecte, incloses les especialitzacions semàntiques que hi hagi (CATALÀ 1996: 66). La lexicografia catalana moderna —deutora de Fabra i el seu DGLC— sol definir el verb a partir dels seus propis trets semàntics, i sol definir el substantiu d'acció i efecte amb la perífrasi *acció i efecte de V⁴* (que altres tradicions lexicogràfiques properes també coneixen). Aquesta sistema de definició, anomenat *semocomponencial* (ALSINA [et al.] 1994: 318),⁵ permet sistematitzar una part del lèxic que ha de rebre un tractament lexicogràfic específic. En la lexicografia catalana, però, encara hi ha algunes irregularitats, com ara:

- a) Algunes definicions mantenen el descriptor *el fet de*. Els diccionaris posteriors a Fabra han anat canviant aquest descriptor a favor de la regularització, però encara trobem articles lexicogràfics de diccionaris recents que el mantenen. Els lexicògrafs, però, poden aduir que potser en algun cas és més pertinent

⁴ Fabra usa aquest sistema, però a partir del diccionari de l'Enciclopèdia es fan dues subentrades diferents: *acció de V* i *efecte de V*. Martínez de Sousa (1995) es felicita d'aquesta innovació, ja que considera un encert separar les dues accepcions.

⁵ La definició semocomponencial és aquella que té com a descriptor no pas un hiperònim del definit, sinó un mot de caràcter metalingüístic. El descriptor *acció* o *efecte* n'és una mostra, però també ho és el mot *qualitat* en la definició *qualitat de...* en substantius abstractes derivats d'adjectius (*agradabilitat*, *possibilitat*, *lletgesa*, etc.). Els adjectius derivats d'altres mots també solen estar definits com a *relatiu* o *pertanyent a X*. Dubois & Dubois (1971: 50) anomenen aquest tipus de descriptors *nomenclatura semàntica genèrica*.

emprar el descriptor *fet*, que és més adequat per al que significa en realitat el mot en qüestió.

- b) La definició semocomponencial s'aplica sistemàticament en substantius d'acció i efecte derivats que són regulars (sufixació amb *-atg*, *-ment* i *-ció(n)*) o habilitats (participi de passat). Ara bé, en el cas dels substantius d'acció i efecte obtinguts per conversió (*tast/tastar*, *crit/cridar*) aquest recurs no s'aplica regularment: a vegades hi trobem la definició semocomponencial i a vegades es defineixen el substantiu i el verb de manera independent. En el cas de la sufixació més irregular (per exemple, amb *-all*) pot ser que hi trobem la definició semocomponencial i pot ser que no. Finalment, en substantius d'acció i efecte obtinguts amb un recurs inusual (per exemple, els quasisufixos preaccentuats: *vàlua*, *pèrdua*, *incendi*, etc.) es dóna més valor a la semàntica i en general es prescindeix de la definició semocomponencial. En l'infinitiu habilitat també hi ha més irregularitat, encara que això s'explica pel significat específic que pot agafar un infinitiu habilitat (*sopar* o *soterrar* és un acte, *plaer* és un sentiment, etc.).
- c) El GDLC, de caràcter més tècnic que la resta de diccionaris generals catalans, defineix en algun cas un verb com a *fer un N*, on *N* és el substantiu d'acció i efecte derivat amb *-ment*, *-ció(n)* o *-atg*. Aquesta opció s'explica perquè la definició del concepte es fa a través del substantiu.
- d) En el cas dels verbs de segona generació, ens trobem amb verbs que tenen definició pròpia —i el substantiu té la definició semocomponencial (*acció i efecte de V*)— i verbs que estan definits amb la locució *fer un N*.⁶ En aquest cas, no seria una definició *semocomponencial* sinó *morfosemàntica*.
- e) En terminografia s'hi afegeix un problema intrínsec d'aquesta disciplina. La lexicografia general recull els mots existents en la llengua; i si hi ha *solidificar* i *solidificació*, s'incorporen tots dos al nomenclàtor (i després s'hi aplica un sistema de definició tancat i preestablert, com és el cas de la definició semocomponencial). Ara bé, en la lexicografia especialitzada es recullen conceptes expressats lingüísticament; i *solidificar* i *solidificació*, des del punt de vista terminològic, fan referència al mateix concepte. Per tant, en l'edició d'un vocabulari tècnic convé determinar si cal incloure-hi només substantius, o bé si cal incloure-hi la forma més usada pels especialistes.⁷

⁶ Bosque & Masullo (1998) fan veure que els verbs de segona generació o els obtinguts per conversió són definits de manera diferent dels verbs que donen substantius d'acció i efecte per derivació: “Conceptual prominence of abstract nouns is implicitly recognised by lexicographers. Dictionaires define these verbs as derived from their respective nouns, rather than viceversa: a. *Temer* (‘fear’) is defined as «feel fear», rather than *temor* (‘fear’) as «the state of fearing»; b. *Respetar* (‘respect’) is defined as «have respect», rather than *respeto* (‘respect’) as «the feeling of respecting».” Alsina [et al.] (1994) argumenten que la variació del descriptor té raó de ser per l'estructura morfològica del verb (per exemple, si és de segona generació).

⁷ A l'LBEV, per exemple, s'hi consignen només els substantius d'acció i efecte perquè hi ha problemes morfològics per a establir-los (*premsat*, *desfangat*, *desgorjat*), cosa que no ocorre amb els verbs.